

УДК 338.33:678.065

Чернишева О.М.

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ШИННОГО ВИРОБНИЦТВА

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет», м. Дніпропетровськ

У статті визначено необхідність конкретизації поняття конкурентоспроможності з урахуванням новітніх ознак конкуренції та актуальність розробки концептуального підходу до визначення поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва. Доведено існування загальнотеоретичного та галузевого аспектів тлумачення поняття конкурентоспроможності продукції галузі, між якими існує двосторонній діалектичний зв'язок. Схема уточнення поняття конкурентоспроможності містить наступні етапи: перелік основних підходів до тлумачення поняття конкуренції; викладення її змісту за допомогою попереднього аналізу підходів до тлумачення поняття та ознак сучасної конкуренції; формулювання вимог кожного з підходів до поняття конкурентоспроможності; визначення поняття «конкурентоспроможність» з урахуванням сформульованих вимог. Конкретизовано об'єкт конкурентоспроможності продукції. Застосовано модель п'яти конкурентних сил галузі для визначення особливостей конкуренції у шинному виробництві. Запропоновано структурно-логічну схему визначення поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва на основі загальнотеоретичного та галузевого аспектів тлумачення конкурентоспроможності продукції. Отримане визначення рекомендовано використовувати для оцінювання конкурентоспроможності продукції шинного виробництва, а також для розробки економічного механізму управління нею.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність продукції, шинне виробництво, конкурентоспроможність продукції шинного виробництва, концептуальний підхід, модель п'яти конкурентних сил галузі.

Вступ

Процес конкуренції між суб'єктами економічної діяльності супроводжується зміною її масштабів, динаміки, структури, форм та предметів, що надає поняттю конкурентоспроможності нових ознак та характеристик. Поява нових ознак конкуренції зумовлює і необхідність уточнення поняття конкурентоспроможності як категорії, що виникає в її процесі, складає її основу та змінюється відповідно до її змін.

Формування управлінських рішень з конкурентоспроможності продукції шинного вироб-

ництва в умовах трансформації самого поняття конкурентоспроможності та впливу галузевих факторів конкуренції потребує конкретизації даного поняття з урахуванням галузевої специфіки та нових ознак конкуренції, що вказує на необхідність розробки концептуального підходу до визначення поняття конкурентоспроможності продукції галузі.

Дослідження конкурентоспроможності проводилося О.В. Берегулею, О. Бурдяк, І.В. Гуровою, І.Л. Дибач, І.Ф. Ємельяною, Р.М. Журило, Н.В. Михайловою, В.В. Олійник, О.А. Пар-

шиною, В.І. Саллі та ін. у нерозривному зв'язку із поняттями «конкуренція», «конкурентні переваги» та їх теоретичними засадами. На необхідності обов'язкового врахування галузевої специфіки при розгляді конкуренції наголошує Ю.І. Тупчій.

Про необхідність врахування ознак сучасної конкуренції при визначенні поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва вказано у роботі [12] та наведене його визначення. Однак, поза увагою дослідників залишається питання формування підходу до визначення поняття конкурентоспроможності продукції галузі, який би конкретизував поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва та підвищив обґрунтованість управлінських впливів на конкурентоспроможність з урахуванням галузевої специфіки.

Постановка проблеми

Мета статті – формування концептуального підходу та структурно-логічної схеми визначення поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва.

Результати

Підходи вчених до тлумачення конкурентоспроможності визначають економічний її зміст у трьох якостях: конкурентоспроможність як економічна характеристика будь-яких об'єктів та систем [7,10,13], конкурентоспроможність як характеристика кожної із складових у ієрархії економічних об'єктів та систем (конкурентоспроможність економіки, країни, галузі, підприємства, продукції тощо) [9,11] та конкурентоспроможність економічних об'єктів і систем з ідентифікованими галузевими характеристиками [6].

Узагальнюючи існуючі підходи, можна виділити загальнотеоретичний аспект тлумачення конкурентоспроможності (включає перші дві якості) та галузевий (включає третю якість). При цьому між загальнотеоретичним і галузевим аспектами тлумачення конкурентоспроможності існує двосторонній діалектичний зв'язок: загальнотеоретичний аспект визначає основу галузевого, а галузевий аспект – доповнює та уточнює загальнотеоретичний.

Відтак, поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва як об'єкта управління визначається загальнотеоретичним і галузевим аспектами у процесі формування ефективного економічного механізму управління нею. Загальнотеоретичний аспект тлумачення полягає у визначенні якостей конкурентоспроможності продукції шинного виробництва як економічної характеристики та її властивостей як складного економічного об'єкта, що є підсистемою економічних систем більш високого порядку. Галузевий аспект міститься у виз-

наченні оригінальних її якостей, що відіграють вирішальну роль при ідентифікації продукції шинного виробництва.

Серед розглянутих визначень конкурентоспроможності, можна виділити поряд із загальними [2,7,9,10,11,14] прагнення авторів ототожити конкурентоспроможність як загальнотеоретичну категорію з конкурентоспроможністю певних економічних об'єктів (підприємств, товарів, територій, країн), не враховуючи при цьому ієрархічності цього складного поняття [2,3,14].

Виходячи з існування зв'язку між поняттями «конкуренція» і «конкурентоспроможність», а також керуючись наявністю різних підходів, у тому числі і новітніх, до трактування конкуренції та набуттям конкуренцією нових ознак у сучасній світовій економіці, доцільним є уточнення поняття «конкурентоспроможність» на основі існуючих основних підходів до поняття «конкуренція». Таке трактування поняття «конкурентоспроможність» надасть йому відповідності сучасним ознакам та механізмам конкуренції.

Найбільш поширеними в теорії конкуренції є три підходи до визначення поняття «конкуренція»: поведінковий, структурний та функціональний [2,4,5,8,10]. У працях відомих вчених, а також в українському законодавстві увага зосереджується на поведінковому трактуванні конкуренції [2,13].

І.С. Бондаренко відокремлює новітні підходи до визначення характеру категорії «конкуренція», серед яких: «соціальний», «екологічний», «інноваційний» тощо [1].

Використання традиційних і новітніх підходів до трактування поняття «конкуренція», а також сучасних її ознак, на нашу думку, повинно стати основою для перегляду та уточнення поняття конкурентоспроможності.

Схема уточнення поняття конкурентоспроможності містить наступні послідовні етапи: перелік основних підходів до тлумачення поняття конкуренції; викладення їх змісту на основі попереднього аналізу підходів до тлумачення та ознак сучасної конкуренції; формулювання вимог кожного з підходів до поняття конкурентоспроможності; визначення поняття «конкурентоспроможність» з урахуванням сформованих вимог (таблиця).

Аналіз існуючих думок вчених щодо тлумачення поняття «конкурентоспроможність продукції» дозволяє виділити два напрями у тлумаченні цього поняття. Перший напрям – загальна характеристика конкурентоспроможності, притаманна будь-якому економічному об'єкту. Другий напрям – конкретна характеристика конкурентоспроможності, притаманна лише продукції (товару, послугі) як економічному об'єкту.

Уточнення поняття «конкурентоспроможність» (розробка автора)

Підхід до тлумачення конкуренції	Зміст підходу	Вимоги до поняття «конкурентоспроможності» (сформульовано автором)
Поведінковий	– зіткнення, боротьба, змагання суб'єктів господарювання [5]; – боротьба за гроші покупця шляхом задоволення його потреб [2]; – спосіб поведінки господарюючих суб'єктів на ринку [4]	здатність досягати та утримувати переваги над аналогічними об'єктами у глобальному міжнародному конкурентному середовищі в реальному та потенційному задоволенні конкретних потреб ринку
Структурний	– аналіз структури ринку для визначення ступеня свободи продавця та покупця на ринку (форми ринку) та шляхи виходу з нього [2]; – критерій, що визначає тип галузевого ринку [8]; – аналіз структури ринку [4,5] та конкурентного середовища [5]	здатність займати визначену нішу на внутрішньому та зовнішньому ринках
Функціональний	– суперництво старого з новим, з інноваціями [2]; – роль [54] і функції конкуренції в економіці [4]; – елемент ринкового механізму, що забезпечує рівновагу попиту і пропозиції [8] та є рушієм розвитку економіки [3]	здатність забезпечувати сталий розвиток учасників процесів виробництва, придбання і споживання
Соціальний	– конкуренція є специфічною формою співіснування, співробітництва бізнесових і урядових структур [1]	відповідність законам, правилам, нормам і умовам співіснування та співробітництва, що існують у суспільстві
Екологічний	– умови ведення бізнесу знаходяться у тісному зв'язку з екологічною системою, яка розвивається циклічно [1]	відповідність стану екологічної системи
Інноваційний	– умови ведення бізнесу та формування конкурентних переваг визначаються особливостями інноваційного розвитку економіки та суспільства [1]	врахування впливу інноваційного розвитку економіки та суспільства

Конкурентоспроможність – це здатність об'єкту досягати та утримувати переваги над аналогічними об'єктами в реальному та потенційному задоволенні конкретних потреб, займати визначену ринкову нішу та забезпечувати сталий інноваційний розвиток суб'єктів виробництва і споживання на умовах співіснування та співробітництва з екологічною та соціальною системами

Існуючі визначення являють собою або поєднання цих двох напрямів (автори О.В. Короткова, М. Портер, Р. Фатхутдінов), або зосередження лише на другому напрямі (автори С.З. Весперіс, І.Ю. Сіваченко, О. Бурдяк, І. Астахова, А. Маренич, П. Зав'ялов, І.П. Булеєв, М.С. Прищепа, Г.М. Захарчин, Л.С. Лісовська, А.А. Теребух).

Економічний об'єкт конкретизується як сукупність якісних і вартісних властивостей у певний момент часу. Співвідношення якості і конкурентоспроможності отримало широкий розвиток у дослідженнях конкурентоспроможності продукції. Тому продукцію (товар, послуга) як економічний об'єкт можна визначити як сукупність якісних та вартісних властивостей на певний момент часу. Суб'єкт споживання продукції конкретизується як конкретний сегмент ринку, група покупців.

Відповідно до уточненого поняття «конкурентоспроможність» та конкретизованого об'єкта конкурентоспроможності поняття «конкурентоспроможність продукції (товар, послуги)» – це сукупність якісних і вартісних властивостей продукції (товару, послуги) у певний момент часу, яка виражає її здатність досягати та утримувати переваги над аналогічною продукцією (товаром, послугою) в реальному та потенційному задоволенні конкретних потреб певного сегменту ринку, займати визначену ринкову нішу та забезпечувати сталий інноваційний розвиток суб'єктів виробництва і споживання на умовах співіснування і співробітництва з екологічною та соціальною системами.

Стан та основні характеристики п'яти конкурентних сил дозволяють визначити наступні особливості конкуренції в умовах шинного виробництва. На ринку шин України відбувається

загострення конкуренції між вітчизняними та зарубіжними виробниками шин, причому конкуренція відбувається між окремими українськими підприємствами та російськими холдингами й потужними іноземними виробниками шин. Висока залежність від постачальників сировини підвищує значення екологічного підходу до визначення конкуренції та його впливу на поняття конкурентоспроможності.

Класифікацію ринку шин за призначенням слід прийняти як основу при управлінні конкурентоспроможністю продукції шинного виробництва, тому що вона відповідає структурі потреби у шинах для відповідних видів транспорту та спрямована на більш повне задоволення потреб користувачів відповідних видів транспорту. Відповідно до класифікації ринку шин впливає диференційованість продукції за її призначенням, яка виражається, окрім експлуатаційних характеристик шин, у диференціації типорозмірів шин. Кожен з видів ринку шин за призначенням відрізняється власною ємкістю, динамікою, поведінкою споживачів, характеристиками потреби тощо [15,16], тому потребує індивідуального підходу до вивчення.

Через високу вартість входу у галузь та високий рівень концентрації загроза появи нових конкурентів низька. Вона можлива лише за рахунок перерозподілу активів на ринку шин та підприємств з Південно-Східної Азії.

З урахуванням стану та особливостей конкуренції у шинному виробництві, а також уточненого поняття конкурентоспроможності продукції (товару, послуги), можна сформулювати поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва (рисунок).

Структурнологічна схема визначення поняття «конкуренто-спроможність продукції шинного виробництва» (авторська розробка)

Виходячи із сформульованого визначення конкурентоспроможності продукції шинного виробництва, повинні бути обрані підходи до її оцінювання та економічний механізм управління нею.

Висновки

В статті запропоновано концептуальний підхід та структурно-логічну схему визначення поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва. Доведено наявність загальнотеоретичного та галузевого аспектів тлумачення конкурентоспроможності продукції. Сформовано уточнене поняття конкурентоспроможності з урахуванням новітніх підходів до визначення конкуренції. Конкретизовано поняття конкурентоспроможності продукції шинного виробництва з урахуванням п'яти конкурентних сил у галузі.

Запропонований підхід може бути використаний для конкретизації поняття конкурентоспроможності продукції будь-якої галузі за умови застосування характеристик галузі, конкурентоспроможність продукції якої визначається.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко І.С. Конкурентоспроможність економіки України в умовах розвитку національної інноваційної системи: автореф. дис....канд. екон. наук: 08.00.03 / Донецький нац. ун. екон. і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2009. – 22 с.
2. Бурдяк О. Конкурентоспроможність українських товарів на світовому ринку // Економіка України в умовах глобалізації: монографія / за заг. ред. І.М. Школи, О.В. Бабінської. – Чернівці: Книги – XXI, 2009. – С.282-327.
3. Глінський Є.Г. Критерії конкурентних позицій банків у контексті за-безпечення конкурентоспроможності банківських продуктів // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6 (108). – С.209-214.
4. Гуторова І.В. Формування конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Харківський нац. аграр. ун. ім. В.В. Докучаєва. – Харків, 2010. – 23 с.
5. Ємельянова І.Ф. Удосконалення організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / Луганський нац. аграр. ун. – Луганськ, 2010. – 18 с.
6. Журило Р.М. Конкурентоспроможність наукомісткого машинобудування в системі розвитку національного господарства: автореф. дис....канд. екон. наук: 08.00.03 / Класичний приватний ун. – Запоріжжя, 2010. – 24 с.
7. Захарчин Г.М., Лісовська Л.С., Тербух А.А. Забезпечення конкурентоспроможності та розвиток організаційної культури підприємства: сучасна парадигма і прикладний аспект: монографія. – Львів: Вид-во нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2009. – 440 с.

8. *Конкурентоспроможність підприємства: управління, оцінка, стратегія: монографія* / В.А. Павлова, О.В. Кузьменко, В.М. Орлова, Г.А. Рижкова. – Д.: Вид-во ДУЕП ім. Альфреда Нобеля, 2011. – 352 с.

9. *Лисовенко С.А.* Метод комплексного оцінювання конкурентоспроможності підприємства у виробництві високотехнологічної продукції // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 10 (124). – С.157-163.

10. *Маркетингові стратегії розвитку та конкурентоспроможності соціально-економічних систем в умовах глобалізації: монографія* / Тараненко І.В. та ін.; за ред. І.В. Тараненко. – Д.: Видавництво ДУЕП, 2010. – 304 с.

11. *Павленко І.М.* Конкурентоспроможність економічних систем: сутність і специфіка // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 6. – С.159-165.

12. *Паршина О.А., Чернышева О.М.* Концептуальний підхід до оцінювання конкурентоспроможності продукції шинного виробництва // Культура народів Причорномор'я: наук. журнал. – Сімферополь. – 2013. – № 253. – С.45-49.

13. *Салі В.І., Паршина О.А.* Стратегічне управління виробництвом конкурентоспроможної продукції машинобудування: монографія. – Донецьк: Національний гірничий університет, 2008. – 231 с.

14. *Смерічевська С.В.* Конкурентоспроможність у соціально-економічному вимірі // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 3 (93). – С.36-44.

15. *Чернышева О.М.* Аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку шин України // Наукові розробки молоді на сучасному етапі: тези допов. ІХ ювілейної всеукр. наук. конф. молод. вчених та студентів, присвяч. 80-річчю КНУТД. – К.: КНУТД. – 2010. – Т. 3. – С.221-222.

16. *Чернышева О.* Методика аналізу конкуренції та перспектив стратегічного розвитку підприємства на ринку шин // Вісник академії митної служби України. – 2005. – № 4 (28). – С.67-75.

Надійшла до редакції 9.12.2014
Рецензент: д.е.н., проф. О.А. Паршина

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЙ ПОДХОД К ОПРЕДЕЛЕНИЮ ПОНЯТИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРОДУКЦИИ ШИННОГО ПРОИЗВОДСТВА

Чернышева Е.М.

В статье определены необходимость конкретизации понятия конкурентоспособности с учетом новых признаков конкуренции и актуальность разработки концептуального подхода к определению понятия конкурентоспособности продукции шинного производства. Доказано существование общетеоретического и отраслевого аспектов толкования понятия конкурентоспособности продукции отрасли, между которыми существует двусторонняя диалектическая связь. Схема уточнения понятия конкурентоспособности включает следующие последовательные этапы: перечень основных подходов к толкованию понятия конкуренции; изложение ее содержания с помощью предварительного анализа подходов к толкованию и признаков современной конкуренции; формулирование требований каждого из подходов к понятию конкурентоспособности; определение понятия «конкурентоспособность» с учетом сформулированных требований. Конкретизирован объект конкурентоспособности продукции. Применена модель пяти конкурентных сил отрасли к определению особенностей конкуренции в шинном производстве. Предложена структурно-логическая схема определения понятия конкурентоспособности продукции шинного производства на основе общетеоретического и отраслевого аспектов толкования конкурентоспособности продукции. Полученное понятие рекомендовано использовать для оценки конкурентоспособности продукции шинного производства и разработки экономического механизма управления ней.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, конкурентоспособность продукции, шинное производство, конкурентоспособность продукции шинного производства, концептуальный подход, модель пяти конкурентных сил отрасли.

CONCEPTUAL APPROACH TO DEFINITION OF TIRE PRODUCTION COMPETITIVENESS

Chernysheva E.M.

The concretizing necessary of competitiveness's definition considering the latest signs of competition was determined. The actuality of conceptual approach to tire production output competitiveness definition was determined. Existing of general-theoretic and branch aspects to branch output competitiveness definition was proved. The double dialectical connection between these aspects was proved. The stages of concretizing schema for competitiveness definition are: listing the main approaches to definition of competition; setting forth its' maintenance with preliminary analysis of definition approaches and the latest signs of competition; formulation of every approach's needs to the competitiveness definition; determining the definition of "competitiveness" according to these needs. The object of product competitiveness was concretized. Five forces model of branch competition was applied to the definition of competition in tire production features. Structural and logical schema of tire production output competitiveness definition was offered. This schema is based on general-theoretic and branch aspects to branch output competitiveness definition. This definition was recommended for evaluation of tire production output competitiveness and for working out its economic management mechanism.

Keywords: competition, competitiveness, output competitiveness, tire production, tire production output competitiveness, conceptual approach, five forces model of branch competition.